

vědeckým dílem, jež snese náročná měřítká. Je nutno ocenit autorovu akribii a hluboký vhled do pojednávané problematiky, stejně jako schopnost náročné téma relativně srozumitelně čtenáři zprostředkovat.

Český zájemce o dějiny mnišského hnutí neměl dosud příliš možností, jak se detailněji seznámit s historií a vývojem tohoto společenského a kulturního fenoménu. Vynecháme-li encyklopedické pasáže v titulech typu *Středověký člověk a jeho svět* či *Encyklopedie středověku*, resp. Franzenovy *Malé církevní dějiny* či letitá skripta Jaroslava Kadlece, zůstává prakticky jediným relevantním titulem český překlad Lawrencových *Dějin středověkého mnišství*. Právě srovnání Lawrencovy a Venturovy knihy je nasnadě. Lawrencovy *Dějiny* ani nyní nepřijdou o primát bazálního úvodu do historie mnišství – Venturova kniha, ač také spíše obecné kompendium, totiž už svou koncepcí a náročností výkladu počítá s obeznámeným čtenářem, který se alespoň v elementární rovině orientuje na poli několika vědních disciplín. *Spiritualita křesťanského mnišství* tak představuje pomyslný druhý krok ve studiu dané problematiky.

JOSEF ŠRÁMEK

Sv. Václav. Na památku 1100. výročí narození knížete Václava Svatého, red. Petr KUBÍN, Katolická teologická fakulta UK, Togga, Praha 2010 (= Opera Facultatis theologiae catholicae Universitatis Carolinae Pragensis. Historia et historia artium XI)

452 s., ISBN 978-80-87258-23-1

V souvislosti s (předpokládaným) 1100. výročí narození sv. Václava se naskytlá příležitost bilančovat výsledky, k nimž bádání dospělo po vydání monumentálního torza v podobě několika rozsáhlých svazků svatováclavského sborníku. Výsledkem je skvěle vypravený sborník, který vydal Ústav dějin křesťanského umění KTF UK péčí Petra Kubína. Jak již poznamenal jeden z příspěvatelů, charakter pramenů, jež dokumentují světcův život, neméně než význam sv. Václava pro středověkou i moderní českou státnost, vedl k tomu, že většina příspěvků je věnována druhému, „pravému“ životu sv. Václava, zatímco se menší díl vyrovnává alespoň s Václavovou dobou, když už ne s jeho osobností. Jiřímu Slámovi tak připadl úkol pojednat osobnost sv. Václava, Petr

Sommer přiblížil křesťanství 10. století, Petr Charvát se zamyslel nad úlohou knížete – budovatele knížectví a Tomáš Petráček nabídl vhled do údajných společenských problémů Václavovy doby. K době sv. Václava a zejména k problémům soudobých pramenů se z různých pozic přiblížili Jan Kalivoda zamyšlením nad nejstarší václavskou hagiografií, Zdeněk Petráň rozvahou o údajném mincování světcově, Ivana Boháčová pojednáním o Staré Boleslavi nebo Jan Frolík rozbořem stavebního vývoje svatovítské rotundy, jak se jeví z rozboru starší archeologické dokumentace. Těmto dvěma skupinám se vymyká historiografická studie Václava Babičky.

Již v úvodu jsem v souvislosti s tímto sborníkem použil termínu „bilančovat“. Nikoli náhodou. Kdo by čekal převratné objevy a nová zjištění, ten bude při četbě většiny příspěvků zklamán. Žádnému z autorů sice nechybí schopnost psát, nicméně jenom menší díl textů si klade za cíl více než jinými slovy shrnout současný stav bádání. Výjimkou je bezpochyby příspěvek Jana Kalivody, který sice nenabízí žádná definitivní řešení filiace nejstarších legend, nicméně alespoň prostřednictvím některých zajímavých argumentů ukazuje na slabiny absolutních datací v jinak nepřekonaném díle Dušana Třeštíka. Rovněž stručný příspěvek Jarmily Čihákové o výzdobě jen málo známé pražské románské rotundy novátorsky přispívá k našim snahám pochopit logiku kladení honosné keramické dlažby v románských kostelích. Již tradičně zaujme další z fundovaných příspěvků Františka Šmahela, jenž je věnován svatováclavské tradici na sklonku vlády krále Václava a za husitství; kontrapunkt mu tvoří neméně zajímavá studie Zdeňky Hledíkové, vyrovnávající se s významem sv. Václava a jeho kultu v lucemburské době. Z obou textů vyplývá, že světec si sice na straně jedné dokázal získat i úctu mnoha husitů, na straně druhé však existovalo mnoho kultů obecně známých světců, jejichž stopy jsou podstatně výraznější.

Tento dojem potvrzuje i studie Jiřího Mikulce, mapující náboženská bratrstva, která se zaštiťovala sv. Václavem. I zde se ukazuje kontinuita václavského kultu, jíž ovšem odpovídá – měřeno počtem příslušných václavských bratrstev – nevelká intenzita. Velmi cenným je bezpochyby příspěvek dvou germanistů Václava Petrůka a Radka Lungy, který se zabývá zejména rané novověkými václavskými texty v němčině. Připomenutí starších polemik o filiaci václavských legend (i o pojetí sv. Václava jako osobnosti a vládce) představuje stručná stať Václava Babičky o spisu Josefa Kalouska *Obrana knížete Václava*. Svatováclavskou úctu na sklonku 19. a počátku

20. století mapují informativní příspěvky Viktora Velka a Jaroslava Šebka.

Jak již bylo řečeno, nový svatováclavský sborník nenabízí žádné převratné objevy, avšak poučenému čtenáři resumuje Václava jako historickou a literární postavu i jako symbol, nejprve křesťanství, záhy však také středověkého národa, státu a dynastie, jenž pozvolna mění s přibývajícím stáletími svou formu, aby mohl symbolem společenství lidí zůstat až dodnes. Otázkou však zůstává, zda by energie věnovaná do různých shrnujících, popularizačních a jiných sborníků nemohla být využita lépe.

DAVID KALHOUS

Jan BISTRĚCKÝ – Stanislav ČERVENKA,
*Olomoucké horologium, kolektář
biskupa Jindřicha Zdíka*, Univerzita
Palackého v Olomouci, Olomouc –
Praha 2011

176 s., ISBN 978-80-244-2446-0

Liturgický kodex známý jako horologium olomoucké či kolektář Jindřicha Zdíka, chovaný dnes ve fondech Královské knihovny ve Stockholmu, náleží bezesporu k nejvýznamnějším raně středověkým rukopisům domácí provenience. Není tedy divu, že na sebe od svého znovuoživení Bedou Dudíkem roku 1880 právem poutá pozornost českých historiků. Životním tématem se rukopis stal také pro Jana Bistrěckého, který osobnosti biskupa Jindřicha Zdíka i písemnostem spjatým s jeho episkopátem věnoval celou řadu analytických studií. Publikace, jejímž spoluautorem je muzikolog Stanislav Červenka, představuje vyvrcholení Bistrěckého celoživotního zájmu. Vydána byla posmrtně díky součinnosti Univerzity Palackého v Olomouci a dědiců Jana Bistrěckého.

Oba autoři, kteří svou spolupráci na tomto tématu osvědčili již dříve v kapitolách o raně středověkých dějinách města Olomouce, si práci na knize rozdělili dle své odborné kvalifikace a témat sobě blízkých. Jan Bistrěcký tak pojednal o dobových okolnostech vzniku kolektáře, o osobnosti jeho objednavatele biskupa Zdíka a o paleografickém, diplomatickém a kodikologickém kontextu. Stanislav Červenka se pak ujal kapitol o vnější skladbě rukopisu a jeho liturgickém a hudebním obsahu.

Po stručném úvodu Jan Bistrěcký přináší přehledné shrnutí základních dat a peripetií Zdíkova života a působení, především s ohledem na

biskupovy politické aktivity. Před čtenářem tak vystupuje známý obraz příčinlivého a zcestovaleho biskupa-reformátora s rozsáhlými kontakty po soudobém křesťanstvu a nemalým kulturním obzorem, který v mnoha ohledech předběhl svou dobu. V návaznosti na to Bistrěcký líčí situaci v Olomouci před Zdíkovým nástupem do úřadu a představuje okolnosti fundace nového katedrálního chrámu sv. Václava, kam Zdik přenesl své sídlo od staršího kostela sv. Petra, a s tím spjatou reformu biskupské kapituly i moravské diecéze. S aktem translace sídla biskupství pak úzce souvisí kapitola další, v níž Jan Bistrěcký detailně rozebírá své další velké téma, a sice listinou a knižní produkci Zdíkova skriptoria.

Po těchto úvodních pasážích je centrem pozornosti již vlastní horologium. Jan Bistrěcký nejprve ve zkratce nastiňuje dějiny bádání o této památce, aby následně předal slovo Stanislavu Červenkoví, který podrobně představuje složení a obsah kodexu. Z jeho slov vysvítá fakt, že rukopis horologia je neúplný, což Červenku vede k úvaze, zda dílo nebylo dokončeno už ve své době nebo jestli je jeho dnešní podoba zbytkem původně rozsáhlejšího celku. Bistrěcký poté rozebírá kalendárium a nekrologium v horologiu obsažené. Konstatuje, že nekrologium překvapivě opomíjí všechny Zdíkovy předchůdce na olomouckém biskupském stolci s výjimkou Jana II., jehož byl Zdik bezprostředním nástupcem. Stejně tak chybí jména přemyslovských knížat Soběslava I., který Zdíka do čela moravské diecéze dosadil, a Václava, jenž započal stavbu budoucího katedrálního kostela. Naopak nekrologium vzpomíná smrt Soběslava na padlého soupeře Oty II. Černého. Tato fakta pak Jan Bistrěcký využívá dále při své interpretaci rukopisu i dataci jeho vzniku.

Červenka organicky navazuje pečlivým rozbořením martyrologické části rukopisu, která se mu stává mimo jiné podkladem pro úvahy o možné diecézní tradici olomoucké církve. Rozeznává zde také silný benediktinský vliv, což souzní s posledními výzkumy Dalibora Havla, a vybízí k přehodnocení postavení hradištského kláštera v rámci raně středověkého moravského kléru. Následně se Červenka obsáhle vyslovuje k liturgickému a hudebnímu obsahu rukopisu. Otázku datace řeší opět Bistrěcký, který se odklání od Antonínem Friedlem navrženého rozmezí let 1134–1139 a navrhuje léta 1140–1142. Významnou roli zde sehrává interpretace známého dedikačního obrazu, proto jejímu výkladu Bistrěcký věnuje celou kapitolu, v níž detailně argumentuje pro jím navržené rozklíčování celé scény. Bistrěcký zde formuluje názor, že celý ru-